La doble visió de la crisi turística balear

Els illencs consideren bo el turisme, però amb efectes negatius, i, sobretot, els preocupa la poca capacitat adquisitiva de cada vegada major nombre de turistes. La resposta oficial és limitar-se a voler convertir hotels en pisos per a benefici de la minoria, que són, precisament, els propietaris hotelers.

La polèmica sobre el turisme a Balears no para. Cada setmana hi ha novetats. En aquest setmanari, en les últimes edicions, s'ha reflectit el problema de fons: un increment de la oferta del "tot inclòs", que ja està vora el 20% del total per a aquesta temporada alta. Es a dir, l'increment del nombre de turistes de baix poder adquisitiu. Això comporta menys despesa turística i es tradueix en crisi de la oferta complementària –bars, restaurants, botigues diverses...–, laments de tots els sectors empresarials afectats excepte l'hoteler i, sobre aquesta realitat, un allau de declaracions públiques de polítics, empresaris, sindicats, organitzacions diverses... que proposen opcions de futur.

Cada un dels protagonistes parla d'acord amb els interessos que defensa i tots, normalment, s'atribueixen una mena de representació implícita dels interessos globals de la societat illenca. Però aquesta, la gent, què en pensa de tot plegat?

Visió popular del turisme. Recentment la Universitat de les Illes Balears (UIB) ha publicat l'estudi *Les actituds dels residents a Balears enfront del turisme*, elaborat pels professors Eugeni Aguiló, Vicente Barros, Maria Antònia Garcia i Jaume Rosselló, a partir d'una enquesta realitzada a 800 persones. Ha estat extractat i publicat, amb altres dades, pel Diario de Mallorca. En síntesi, els enquestats consideren que el turisme en general ha portat a Balears un balanç positiu, però alhora es mostren preocupats pels efectes negatius, com l'excés de construcció, el cost territorial i ambiental i la saturació que provoca. Així, el 54% troba que el balanç del turisme és positiu, mentre que el 18% el veu en negatiu i el 21% es declara neutral sobre la qüestió. Entre les conseqüències negatives que s'hi veuen, destaquen la destrucció del medi ambient (80%) i la saturació de les carreteres per l'excés de trànsit (80%). En general, troben que una via per intentar refer la situació era l'ecotaxa (l'impost sobre les estades turístiques creat pel Pacte de Progrés i derogat per l'actual Govern del PP), que el 71% consideren bona i només el 16% dolenta, una dada bastant significativa quan el discurs polític conservador continua carregant sobre aquest impost gran part dels mals turístics que pateixen les Balears. Sobre les alternatives per al futur immediat, el 71% dels qui han contestat l'enquesta rebutja més places hoteleres i el 54% no en vol ni sentir a parlar d'accions que atreguin més turistes, mentre que el 31% sí que vol més visitants i només el 13% desitja més places.

Són dades que donen un perfil aproximat a la visió de la gent del carrer sobre el turisme. Es podria resumir dient que el valoren, que en perceben nítidament

EL TEMPS

Joan Flaquer, conseller balear de Turisme, continua sense voler adonar-se dels problemes reals del sector. Sembla que, per al Govern autonòmic, l'únic que compta són els interessos dels hoteliers.

els efectes negatius i que no hi ha una, diguem-ne, majoria qualificada sobre quin model alternatiu es podria aplicar.

Aquest treball, com s'ha dit abans, s'ha fet a partir de 800 entrevistes. Es pot complementar amb una altra font. L'enquesta general sobre "Problemes i opinions polítiques a les Illes Balears" encarregada pel Govern balear durant l'anterior legislatura, en la qual s'enquestaren prop de 6.500 persones a totes les illes. És la radiografia sociològica més acurada feta fins ara. Aquest setmanari va tenir accés al conjunt d'aquest treball, tot i no haver-se fet públic en la seva totalitat. La data és de juny de 2002 i, per tant, està clar que les circumstàncies han canviat. Ara bé, no tant com per alterar radicalment la informació base que dóna. Cal dir que mentre que l'estudi de la UIB és estrictament turístic, el sondeig demoscòpic del Govern era general i, per tant, l'enquestat responia a moltes qüestions.

Sobre els "Problemes més importants" que deien tenir els balears fa dos anys, només el 2,4% se sentia preocupat pel "turisme" en general, el 2,6% per "l'excés de turisme" i l'1,8% per "la baixa qualitat del turisme". Segurament, a hores d'ara, amb l'allau d'informacions i opinions sobre la famosa crisi turística, aquests percentatges augmentarien, però és curiós que de forma espontània tan sols el 6,8% es preocupassin aleshores per algun dels efectes negatius del turisme que eren percebuts com a problema. Val a dir que el nombre total de problemes que els ciutadans enquestats identificaven era de 42 i, entre els més importants, hi havia el mal estat de les carreteres (11,1%), el deficitari transport intern (12%), la manca de neteja pública" (10,4%), la manca d'habitatge i/o el seu preu excessiu (20%), la inseguretat ciutadana (20,9%) i la precarietat laboral (10,2%). L'enquestador no induïa la resposta, sinó que aquesta era lliure. És a dir, que la consulta té un cert valor per veure que fa dos anys molt pocs balears trobaven cap problema derivat directament del turisme.

Un altre apartat de l'enquesta interrogava els 6.500 ciutadans específicament sobre el turisme. Aleshores sí que ja hi havia resposta sobre opcions preparades. Paga la pena reproduir exactament el qüestionari i les contestacions. A la pregunta d'"El nombre excessiu de turistes, és un problema important?", contestaren que sí un 32,7% i que no un 65,4%. "La qualitat de l'oferta turística és un problema important?": sí, 32,5%; no, 54%. "La concentració del turisme a l'estiu és un problema important?": sí, 38,7%; no, 50,3%. "El baix nivell econòmic dels turistes és un problema important?": sí, 70,3%; no, 24,6%. "La massificació de les zones turístiques és un problema important?": sí, 50,2%; no, 44,3%. "L'especialització en el turisme de sol i platja és un problema important?": sí, 30%; no, 59,6%.

Cal repetir que és probable que ara mateix les dades que donaria una enquesta igual serien un tant diferents, però no pareix lògic pensar que el substrat pugui canviar gaire. El resum del sondeig mostra una societat que, fa dos anys, no veia un greu problema en el model basat en l'arribada d'un nombre creixent de turistes, però sí en la seva poca o baixa capacitat adquisitiva. D'aquesta perspectiva, se'n pot aventurar una mena d'egoisme laboral (com més i amb més diners, millor, perquè s'assegura la feina), una actitud del tot comprensible.

Respostes oficials. Aquests estudis no semblen tenir incidència en el discurs polític oficial sobre la manera d'afrontar els reptes turístics. Avui dia els empresaris del sector de l'oferta complementària, com també els sindicats, consideren que el risc més seriós que amenaça l'economia balear és el "tot inclòs", o turisme que contracta tots els serveis en origen i, per tant, gairebé no gasta res a les Illes. Es fàcil veure la coincidència del sentiment popular, expressat en el sondeig de fa dos anys, amb les actuals queixes dels afectats. El ciutadà no té un pèl de beneit i sap identificar perfectament els seus interessos. Tanmateix, actualment a Balears ni la cúpula de les organitzacions hoteleres ni tampoc el Govern balear tenen cap resposta. En lloc de canviar res del model, tots dos sectors redueixen el problema a la dimensió de l'oferta hotelera legal i ja han apuntat la "solució". Que els empresaris hotelers puguin convertir els hotels en pisos. És a dir, el de sempre i com sempre: satisfer les demandes de la minoria empresarial hotelera, que, a hores d'ara, suma exactament 1.700 empresaris a tot Balears. Així que a reconvertir criden. PP i UM hi estan d'acord. Per tant, es farà.

Cal fer un incís històric. Cada crisi turística a Balears s'ha "resolt" amb més construcció. Així va passar després de la dels anys setanta i de la dels vuitanta, que culminà amb la política d'atracció

RAFA GIL

Mentre que la societat balear comença a sentir una gran preocupació pel futur del turisme, sobretot ara que s'ha estès la fórmula del "tot inclòs", les institucions continuen apostant per la massificació i pels estiuejants de baix poder adquisitiu.

de turistes residencials. O sigui, la massiva venda, i construcció, de propietats a estrangers –alemanys i britànics, sobretot– que va ser un gran èxit. Els eixos d'aquesta estratègia turística varen ser exposats per Gabriel Canellas (president de Balears entre 1983 i 1995) en el seu discurs d'investidura de 1991. I, en efecte, va ser un enorme èxit. Els preus del territori pujaren com mai, s'alteraren en la pràctica els usos tradicionals (de rústic a residencial) i dotzenes i dotzenes de milers de turistes d'alt poder adquisitiu que arriben als aeroports insulars no s'allotgen en cap hotel. No és necessari. Tenen ca seva. Encara més: molts hi conviden d'altres perones, o les lloguen, amb la qual cosa el diferencial entre arribades pels aeroports i ocupació hotelera augmenta cada any. És el turisme residencial, que, ara, els hotelers i el Govern diuen que també és un problema perquè, essent d'alt poder adquisitiu, no passa pels hotels. En canvi, el turisme de molt baix poder adquisitiu, el "tot inclòs", que és identificat pel ciutadà balear i pels empresaris de l'oferta complementària com el gran problema, no sembla preocupar ni els hotelers ni el Govern.

La "solució" als mals dels turisme en general que se'ls ha ocorregut a hotelers i executiu és afavorir les requalificacions urbanístiques perquè els propietaris puguin posar en valor immobiliari els seus establiments. Si fa no fa, com sempre. Abans va ser la construcció i ara la reconversió d'hotels en pisos.

Davant d'aquesta nova estratègia, les cúpules hoteleres estan encantades. De fet, va ser idea seva. Ja fa mesos que punyien al Govern perquè acceptàs les requalificacions. El discurs políticament correcte dels hoteleres fins i tot s'està tenyint d'una sobtada solidaritat social en sintonia amb el Govern de Zapatero sobre l'habitatge. El president de la Federació Hotelera de Mallorca, Pere Canellas, ho explicava amb una senzilla senzilla equació: "sobren hotels i falten habitatges". En aquest moments ja hi ha un acord entre hotelers, Govern i Consell de Mallorca –que és la institució que a l'illa gran haurà d'abordar la requalificació urbanística adient– per fer realitat l'aspiració de la patronal hotelera.

Quasi no cal ni dir que els sindicats han posat el crit al cel. CCOO i UGT han advertit que concretar aquestes mesures sense negociació seria com desenterrar la destral de guerra. Òbviament, la pèrdua de mà d'obra als hotels afectats seria del cent per cent. Ha estat el sindicat socialista el que ha explicat la qüestió més nítidament: "Seria posar la política urbanística al servei particular dels empresaris hoteliers perquè puguin especular amb hotels obsolets en els quals invertiren el mínim i que tenen amortitzats més de cent vegades, i ho volen fer sense comptar amb els interessos dels treballadors afectats."

En definitiva, la gent del carrer veu el problema turístic igual com el perceben els empresaris de l'oferta complementària, els polítics opositors i els sindicats: el baix poder adquisitiu, sobretot el "tot inclòs". Però els hotelers, el Govern balear del PP i el Consell de Mallorca –d'UM amb suport de PP– el redueixen a satisfer les seves demandes. Com sempre, es podria posar d'epíleg.

Miquel Payeras